

שיחות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זבוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

מוצש"ק פ' בשלח, יו"ד שבט, ה'תשכ"ז

חלק ג – יו"ל לשי"פ יתרו, י"ז שבט, ה'תשע"א

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ואחת לבריאה

– ופרצת –

מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הילדה חי' מושקא שתחי'

בקשר עם יום הולדתה, ט"ז שבט

ולזכות אחי' מנחם מענדל שיחי'

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת מרים אסתר שיחיו וילהלם

ולזכות זקניהם

הרה"ת ר' ברוך וזוגתו מרת שטערנא שרה שיחיו וילהלם

הרה"ח ר' משה בנימין וזוגתו מרת לאה רבקה שיחיו פערלשטיין

ועד הנחות בלה"ק

מכון להוצאה לאור תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבנ"מ ז"ע

Lahak Hanochos Inc. 788 Eastern Parkway, Suite 408, Brooklyn, N.Y. 11213
Tel. (718) 604-2610 Fax. (206) 666-1770 Email: info@lahak.org

מנוי בתורת הרבי

ב"ה.

הצטרף למאות השלוחים ואנ"ש שחתמו מינוי לתורת הרבי

ספרי תורת מנחם יגיעו ישירות לביתך, מיד עם הופעתם, במחיר מיוחד למנויים:

ארצות הברית: \$18	ארץ הקודש: 47 ש"ח.
אירופא וחבה"ע: \$20	כל העולם: \$21

המחיר הוא לספר בודד, וכולל משלוח.

בנוסף לזה, יוכל המנוי להזמין כל ספר מהספרים שיצאו לאור על ידינו בעבר במחיר הנ"ל.

בודאי חפץ כאו"א מאנ"ש שיחיו שספרי תורת רבינו יהיו בביתו, אשר בה הכניס את עצמותו, כמאמר "אנא נפשי כתבית יהבית", ועל ידה "אותי אתם לוקחים", כידוע אשר עיקר ההתקשרות היא על ידי לימוד תורתו.

להרשמה ולפרטים נוספים — נא לשלוח אימייל לכתובת: manuy@lahak.org, או לפאקס 1-206-666-1770.

"שיביא לביתו ולספרייתו וכיו"ב, ספרי (וכתבי) קודש חדשים בדברי תורה, בהוספה על הספרים שיש לו מקודם... ולקיים זאת בהקדם האפשרי, כולל ע"י עשיית הזמנה מראש (וכן לשלם) על המינוי לקבלת ספרים חדשים שיוצאים לאור אח"כ (בלשון הידוע הנדפס בכמה ספרים — "פרענומערֶאָנטן"), ובשעת ההוצאה לאור של הספר מקבלים אותו המנויים תיכף ומיד".

(שיחת ש"פ ויגש, ה'תשנ"ב)

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ יתרו, י"ז שבט הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שלישי ואחרון מהתוועדות מוצש"ק פ' בשלח, יו"ד שבט, ה'תשכ"ז — (חלק ראשון י"ל לקראת ש"פ בא, חלק שני י"ל לש"פ בשלח).

*

בתור הוספה — כמה מכתבים (תדפיס מכרכי "אגרות-קודש — מילואים" מהשנים תרפ"ה-תשל"ה, שמכילים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורגנו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

י"ג שבט, ה'תשע"א (ופרצת),

מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2010 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 • Fax. (206) 666-1770

E-mail: info@lahak.org • Internet: http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5771 • 2011

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
Tel. (718) 604-2610 Fax. (206) 666-1770

סדר ועימוד בתכנת „תג". הפצה בארצות-הברית: (718) 735-4585

ג.

בי"ה, י"ג שבט תשי"ט
ברוקלין

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה' חיים שמרי' שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום ההילולא,

בהיותי ביום סגולה זה על הציון הק' של בעל ההילולא, הזכרתי את זוגתו שתליט"א להמצטרך לה מתאים לתוכן הידיעות שנתקבלו עד אז, והרי נשיאי ישראל לא יעזבו צאן מרעיתם, ובודאי מה עד כאן עומד ומשמש, אף עתה עומד ומשמש ומעורר ר"ר על כל השייכים ומקושרים אליו, בתוככי כבניי, להמצטרך להם בגשמיות וברוחניות, ובפרט אלו שזכו לקבל ברכתיו מאז ומקדם, אשר דברי צדיקים וברכותיהם קיימים לעד.

מובן שמכתבי זה כתוב גם לזוגתו שתליט"א, ובטח ימצא אותיות נוספות, באם צריכה להסברה נוספת, אף שהענינים מבוארים.

בברכה לבשו"ט

מ. שניאורסאהן

נ. ב. נדבת לבו הטי' — יכול למסור לקופת רשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש, על שם בעל ההילולא, אשר באה"ק ת"ו.

ג.

מצילום האגרת.

מוה' חיים שמרי': גו"א, ת"א. אגרות נוספות אליו — אג"ק חכ"ו אגרת ט'תרמג, ובהנסמן בהערות שם.

כו. בהמשך להמדובר לעיל (סט"ז) בענין "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", דיוק הלשון "ניתנה תורה", שהכוונה היא ללימוד התורה באופן שהתורה "נקראת על שמו", ו"בתורתו יהגה" — יש להוסיף:

ענין זה הוא ככל עניני התורה שהיא תורת אמת, וב"אמת" לא שייך שיהי' חלק אמת וחלק אינו אמת, שלכן הכל הוא מדוייק, הן כללות הענינים והן פרטי הענינים עד לפרטי פרטיות, ועד לענינים של נקודות ותגים וטעמים, שכולם הלכה למשה מסיני, כמבואר בארוכה בפרדס¹⁵³ (ושלא כדעת הטועים בזה).

וכאמור לעיל (ס") שלא שייך שהתורה תקשר שני ענינים, אם אין שייכות ביניהם, וכאשר התורה מקשרת שני ענינים, הרי זה מפני שיש שייכות ביניהם — באופן של סיבה ומסובב או עילה ועלול וכיו"ב; כיון שע"פ תורה באים ביחד, הרי זה סימן שיש ענינים המשותפים לשניהם. ומזה מובן בנוגע לעניננו, שנוסף על האמור לעיל שכדי שלימוד התורה יהי' באופן ש"בתורתו יהגה", צריך להיות הלימוד ללא דאגות ומחשבות המטרידות, כמו אצל אוכלי המן — הרי כיון שבמארוז"ל זה לא נתפרש דוקא ענין שלילת מחשבות הטורדות, אלא מקשרים זאת גם עם אכילת המן, הנה גם שאר פרטי הענינים שהיו ב"מן" (מלבד הענין ד"רימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר"¹²¹), שייכים גם הם לענין נתינת התורה.

כז. ובהקדמה:

יש כאלו ששואלים קושיא: כיון שכל עניני התורה "ניתנו מרועה אחד"¹⁵⁴, מהקב"ה, שהוא "אלקים אחד", "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד"¹⁵⁵, ו"אלקים אמת"¹⁵⁶ (שלכן גם התורה היא "תורת אמת"), ויש רק "אמת" אחת, ולא שתיים; או שזהו אמת או שאינו אמת — איך יתכן שיהיו בתורה ענינים של מחלוקת?!

ועד שלא זו בלבד שיש מחלוקת בפירוש הכתוב, שעל זה אפשר לתרץ שיש בפסוק שני ענינים, שתי כוונות, או "שבעים פנים לתורה"¹⁵⁷, או ששים ריבוא (כמ"ש בכתבי האריז"ל¹⁵⁸), אלא עוד זאת, שיש גם

¹⁵³ שער כח בתחלתו. וראה תו"מ ח"ל

¹⁵⁷ במדב"ר פי"ג, טז. ובכ"מ.

ע' 313. וש"נ.

¹⁵⁸ שער הגלגולים הקדמה יז. וכ"כ

¹⁵⁴ חגיגה ג, ריש ע"ב.

בש' רזה"ק בענין היחודים על קברי צדיקים

¹⁵⁵ ואתחנן ו, ד.

הקדמה ג' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו שער

¹⁵⁶ ירמ"י יו"ד, יו"ד.

מאמרי רז"ל להאריז"ל.

מחלוקת בענינים שנוגעים למעשה בפועל, החל מהמחלוקת הראשונה¹⁵⁹, ולאח"ז המחלוקת של בית הלל ובית שמאי, וכל המחלוקות שלאחריהם. ומזה מוכח — טוענים הם — שמסתמא מדובר אודות ענין הקשור עם שכלו של אדם!

הם מוכנים לקבל ענין של "הלכה למשה מסיני", וכפי שמביא הרמב"ם¹⁶⁰ הכלל הידוע שבענין שהוא "הלכה למשה מסיני" לא שייך מחלוקת; אבל שאר הענינים — טוענים הם — הרי הם מעשי ידי אדם, והא ראי', שב"ה אומרים אחרת מב"ש, ור' אליעזר חולק על ר' יהודה, וכיו"ב.

ובמילא, מתערב גם הוא ונעשה צד השלישי... וכפי שהיו אומרים פעם: "סאם סאפאזשניק"¹⁶¹; יש לו לבד ראש על הכתפיים, ואומר דעה שלישית, לא כר"א ולא כר"י, לא כב"ה ולא כב"ש!...

הוא לא מתווכח עם משה ועם הקב"ה בענינים שיודע שנאמרו על ידם, כמו "הלכה למשה מסיני" ועניני תורה שבכתב, אבל בנוגע לתורה שבע"פ, ולא באופן "אם הלכה נקבל", אלא "אם לדין", שאז "יש תשובה"¹⁶² — הרי גם לו יש שכל, ויש לו "תשובה", לא כמו התשובות והתירוצים על קושיות שהובאו בתורה שבע"פ.

אך על זה ישנו פס"ד הידוע של הרמב"ם¹⁶³, שלא רק מי שאינו מודה בתורה שבכתב, אלא גם מי שאינו מודה בתורה שבע"פ כולה, שהיא "פירושה", פירוש רבותינו על תורה שבכתב — הרי הוא נמנה בין אלו שאין להם שייכות לדת ישראל!

וענין זה — ככל עניני התורה — מרומז בכו"כ מקומות, וא' מהם הוא — "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", כדלקמן.

כח. והענין בזה:

בנוגע ל"מן" כפי שירד מלמעלה — נאמר¹⁶⁴ "והוא כזרע גד לבן גוי", ככל הפרטים שנאמרו בכתוב, גם בנוגע לאופן ירידתו על הארץ, ואופן המדידה וההגבלה וכו'.

ולכאורה, עפ"ז הוצרכו כולם לקבל את המן באופן שוה — כפי שניתן מלמעלה, "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", וכך נשאר גם

(159) חסר קצת (המור"2).

גם תו"מ חכ"א ע' 75. וש"נ.

(160) ראה לקו"ת צו יב, סע"א ואילך.

(161) יבמות עו, ב. וש"נ.

(162) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(163) בשלח טז, לא. וראה בהעלותך יא, ז.

(164) ראה סה"ש תרח"צ ע' 264. וראה ז.

ב

בי"ה, ה' שבת תשי"ט
ברוקלין

מחותי הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה' גרשון שי'
וזוגתו הרבנית מרת גסי' תחי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מעש"ק מבשר טוב מהטבת מצב בריאות העלמה חי' צפורה תחי',

ובעת רצון יזכירוה על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע להמצטרך לה.

ובמ"ש אודות עניני הכולל, הנה בכלל ישנם בזה הוראות מרבותנו נשיאנו מכמה זמנים, וידועים הם לש"ב הרה"ח הרע"ז שי' שהרי זה עידן ועדנים שמתעסק בזה וקבל הוראות בזה וק"ל, ואין לי ידיעה הנהגה בהנוגע לאותו הענין שכותב, ובטח יתדבר בזה עוד הפעם עם הנ"ל.

תקותי שביום ההילולא הבע"ל יתועדו באופן המתאים ובמצב המתאים, ז.א. שכיון שבעל ההילולא הנה בכל שנה ושנה ביום ההילולא עולה, וגופא בתר רישא אזיל, הרי מיום ההילולא תבוא הוספה בהליכה בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו וכו' ואין לך דבר העומד בפני הרצון ובפרט לאלו שזכו לקבל ברכותיו וברכות אביו שהוא הי' מ"מ, וכמבואר באחת השיחות בשנים אלו, הדיוק בזה, שתואר ממלא מוכיח על מילוי בכל הפרטים וכסגנון חז"ל, כלי שרת מלאים מקדשים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב

מוה' גרשון .. מרת גסי': חן, חיפה. אגרות נוספות אליו — אג"ק חי"ח אגרת ו'תתקנו, ובהנסמן בהערות שם. וראה גם אג"ק חי"ט אגרת ז'רס.

וגופא בתר רישא אזיל: עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

באחת השיחות בשנים אלו: ראה תו"מ חכ"ג ע' 55. וש"נ.

וכסגנון חז"ל: זבחים פח, א.

הוספה

א

בי"ה, ח' שבט תשי"ח
ברוקלין

שלום וברכה!

במענה למכתבו מר"ח שבט עם הפ"נ שיקרא בעת רצון על הציון הקי של
כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע

בו כותב שרוצה להמשיך בלימוד כל זמן שאפשר רק הזמן לא נותן.

ומוכן שאין הענין כן, כיון שבורא העולם ובורא הזמן הוא נותן התורה
והבטיח בהבטחה גמורה אם בחוקותי תלכו ופירש"י שתהיו עמלים בתורה
ונתתי גשמיכם וכי' וככל הברכות המפורשות בתורה בפרשה, אף שלפעמים
פוגשים בכמה קישוים העלמות והסתרים, הרי גם בזה מקרא מפורש, כי מנסה
ה"א אתכם לדעת וגו' ודוקא בשנים האחרונות אשר אכשור דרא בתמי' רואים
צדקת כל האמור בעיני בשר ממש איך שאין הדבר תלוי אלא ברצון שאז
הקישוים הולכים ופוחתים הולכים ומתמעטים, אף שמוכן שהמלך זקן וכסיל
אינו מפסיק ממלחמתו שגם כוונתו הוא בכדי שינצחוהו וכמבואר בזהר הקי
הובא בספר תניא קדישא סוף פרק כט' והשי"ת יצליחו להכיר את אמיתת כל
הני"ל ולסדר חייו באופן הטוב לפניו באמת שסו"ס הוא גם הטוב בטוב הנראה
והנגלה.

בטח יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים וישמור
עליהם עכ"פ מכאן ולהבא.

בברכה לבשו"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

א

אם בחוקותי תלכו: ר"פ בחוקותי.
מקרא מפורש, כי מנסה גו': פ' ראה יג, ד.
אכשור דרא בתמי': יבמות לט, ב ובפרש"י. וש"נ.
שהמלך זקן וכסיל: קהלת ד, יג ובפרש"י.
וכמבואר בזהר הקי: ח"ב קסג, א.

בירידתו למטה בפועל, במדידה והגבלה ("עומר לגולגולת", לא פחות
ולא יותר, נוסף על מדידת המקום, וכן מדידת הזמן — "דבר יום
ביומו"¹¹³, "איש אל יותר ממנו עד בוקר"¹⁶⁵), כפי שמצינו דעה
בפוסקים¹⁶⁶ שבעת אכילת המן למטה הוצרכו לברך "המוציא לחם מן
השמים", ועד שגם לאחרי האכילה הי' המן נבלע באיברים ולא הי' בו
פסולת (כדברי הגמרא במסכת יומא¹⁶⁷), והיינו, שלא היו בו ענינים של
עוה"ז הגשמי, ועאכו"כ עוה"ז החומרי, שאין בו טוב בלי תערובות רע.
ואעפ"כ נאמר בכתוב¹⁶⁸ "והי' טעמו כטעם גו'", ומבואר במדרשי
חז"ל¹³⁹ שכאו"א טעם בו איזה טעם שרצה.

ולכאורה אינו מובן כלל:

כיון שהמן נלקח ובא מאחדות הפשוטה של הקב"ה, כמ"ש "הנני
ממטיר לכם לחם מן השמים", "הנני" לשון יחיד, ולא זו בלבד שנלקח
ובא ממקום כזה, אלא גם לאחרי שנמשך למטה לא התערבו בו ענינים
צדדיים, כמובן מזה שלא היתה בו פסולת — איך יתכן שהיו בו ששים
ריבוא טעמים, כמנין ששים ריבוא אוכלי המן (נוסף על הנשים והטף
והעבדים וכו'), שכל אחד טעם בו איזה טעם שרצה!?

אך הענין הוא — שזהו בכח ויכולת של אחדות הפשוטה, ש"הנני
ממטיר לכם לחם מן השמים", אשר, גם בהיותו למטה נקרא "לחם מן
השמים", ואעפ"כ, הרי זה תלוי בתכונת נפשו של כאו"א, שטועם בו
איזה טעם שירצה.

כט. וזהו גם החידוש של התורה:

התורה — "תורה אחת לכולנה"¹⁶⁹, וא"כ, הי' לכאורה צריך להיות
פשט אחד, דרוש אחד, רמז אחד וסוד אחד. ואעפ"כ, איתא בכתבי
האריז"ל¹⁵⁸ שישנם ששים ריבוא פירושים בפרד"ס התורה.

והענין בזה — שהתורה ניתנה באופן ד"אנכי הוי' אלקיך" (כפי
שקורין בפרשת השבוע)¹⁷⁰, לשון יחיד, וכמבואר בזה¹⁷¹, שהקב"ה אומר
לכל אחד מישראל בפני עצמו: "אנכי הוי' אלקיך", וזוהי התחלת עשרת
הדברות, שבהם נכללת כל התורה כולה, כדרשת הגמרא¹⁷² על הפסוק¹⁷³

(169) תניא רפמ"ד. ספמ"ו.

(170) יתרו כ, ב.

(171) ראה גם תוי"מ ח"מ ס"ע 132. וש"נ.

(172) ברכות ה, א.

(173) משפטים כד, יב.

(165) בשלח שם, יט.

(166) ראה הרמ"ע מפאנו בס' שבתות ה'

ח"ב בתחלתו. ס' חסידים (הוצאת מק"נ) ס' תתת"מ.

(167) עה, ב.

(168) בהעלותך שם, ח.

"אשר כתבתי להורותם", ועד ש"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני", והיינו, שהתורה עצמה מעידה שזהו חידוש של "תלמיד ותיק" שעתידי לחדש אלפי שנה לאחרי מ"ת, ו"תלמיד ותיק" נוסף מחדש דין אחר, ועד שיכולה להיות מחלוקת ב"ה וב"ש, מחלוקת הזוגות¹⁷⁴, ומחלוקת אביי ורבא — מחלוקת ע"ג מחלוקת.

ואעפ"כ, אין זה פוגע בכך שהתורה היא בבחינת "לחם מן השמים" — כפי שהי' אצל "אוכלי המן" בנוגע לגופם, שניתן להם "לחם מן השמים", שנמשך מלמעלה מאחדות הפשוטה, שלכן הי' "לבן", אבל כאשר נאכל למטה, הרגיש כל אחד את הטעם שלו שנעשה הטעם של ה"מן".

ל. וזהו הדיוק במארוז"ל הנ"ל — שלא נאמר "לא ניתנה התורה אלא למי שאין להם טירדות", כי אם "לא ניתנה התורה אלא לאוכלי המן", היינו, שזה קשור עם הענין המיוחד שהי' באכילת המן:

ובהקדמה — שבדרך כלל מצינו שאין להתערב בענינים הקשורים עם הקב"ה; הקב"ה מתנהג באופן מסויים — הרי זה צריך להשאר באופן כזה. אבל בנוגע ל"מן" — הנה מלכתחילה ניתן המן לכאור"א כפי רצונו; הנך יכול להרשות לעצמך ליהנות ("פארגינען זיך") מאיזה טעם שאתה רוצה, אלא, שענין זה צריך להיות באופן שעיי"ז יתוסף בכריאות הגוף כדי לעבוד את ה' (כמבואר בתניא¹⁷⁵), שכן, "היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא" (כמ"ש הרמב"ם בהל' דעות¹⁷⁶).

ועד"ז בנדו"ד:

בשעה שמדובר אודות קיום המצוות — הסדר הוא שאין לערב ענינים אישיים ("אייגענע בעל-הבית שקייט"); קיום המצוה צריך להיות באופן ד"אשר קדשנו במצוותיו וצווננו", לפי אותם גדרים והגבלות בזמן ומקום.

אבל בנוגע ללימוד התורה — הרי זה להיפך: אם ילמד תורה באופן שלא ישקיע בהלימוד את החכמה בינה ודעת שלו, אין זה לימוד התורה כדבעי; לימוד התורה צריך להיות באופן שהשכל שלו יתאחד עם שכל התורה, כפי שמאריך רבינו הזקן בתניא¹⁷⁷, שצריכה להיות ההתאחדות של השכל והמושכל והמשכיל, ששכל התורה מתאחד עם כח החכמה שבאדם, ועד ל"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל" (מלבד ההתאחדות של שכל התורה, שזהו השכל של הקב"ה, עם שכל

(174) ראה חגיגה טז, סע"א ואילך.

(175) רפ"ד.

(176) רפ"ה.

(177) פ"ז.

בנוגע לדברי רבינו נשיאנו ש"לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"²³⁸, ו"הנה זה עומד אחר כתלנו"²³⁹ — נשאלת הקושיא: הרי עובר עוד יום ועוד יומיים! ...

אך הענין הוא — שבכחו של הקב"ה, שכאשר הולכים בדרכיו, "היילך בתורתו", ויקיים מצוותי, הנה עוד קודם ירדת המן טועמים כבר טעם מן בעוגות, ועד"ז בהנוגע לענין זה, שעוד לפני שבאה הגאולה הכללית, גאולה האמיתית והשלימה בגלוי למטה מעשרה טפחים, טועמים כבר טעם הגאולה בכל ההנהגות.

ובפרטיות — שאלו שנמצאים עדיין ב"גלות" אצל עצמם ("בא זיך אַליין"), וכן אלו שנמצאים בגלות אצל אחרים, הנה הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו שיגאלנו בקרוב ממש, בכחה לפעול עוד לפני"ז (ע"ד שהיו טועמים טעם מן בעוגות עוד לפני התחלת ירדת המן), שתתחיל כבר חירות פנימית וחירות חיצונית בנוגע לפרטים אלו, עוד לפני שיעבור זמן קצר שבו נזכה לגאולה הכללית של כל בני"י, ואנו בתוכם.

וכמו"כ גם בנוגע ל"הנצנים נראו בארץ"²⁴⁰ — אלו שנמצאים בכפר חב"ד, ועומדים עתה לסיים את ההתוועדות בקשר ובהתאם ליום ההילולא, שהם הראשונים ש"פתחו את הדלת", ולאח"ז הוציאו עוד כו"כ משפחות, אבל עדיין הרי זה שלא בערך לגבי כל אלו שצריכים לצאת בקרוב ממש²⁴¹ — הנה עוד בהיותם שם הי' אצלם הענין של טעימת טעם מן בעוגות, ענין של הרחבה, וביטול כל הפחדים והדאגות והטרדות, ויגדלו בניהם ובנותיהם (בלשון פרשיות הגאולה, בא ובשלח: "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁴²) מתוך הרחבה ומנוחה וכבוד (כמדובר לעיל בארוכה),

עד שיעברו ימים אחדים ותבוא הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו, בעגלא דידן.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הרביעית ?"פ), והניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי".
טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת".]

238. תש"א ע' 81.

(240) שם, יב.

(241) ראה גם

(242) בא יו"ד, ט.

238) ראה אג"ק שלו ח"ה ע' שסא ואילך.

ע' שעז ואילך. ע' תח ואילך. ח"ו ע' תל

ואילך. ועוד.

(239) שה"ש ב, ט. וראה סה"ש תרצ"ט ע'

ישנם השואלים: בשלמא כאשר דורשים שלאחרי לימוד התורה הנה מכאן ולהבא יהי שינוי בהנהגתו — הרי זה מובן; אבל כאשר דורשים שינוי בהנהגתו על סמך זה שילמד תורה לאחרי כן, בבחינת נעשה קודם לנשמע — אין זה מתקבל בשכלו.

והמענה על זה — שגם ענין זה ניתן ללמוד מ"אוכלי המן":

על הפסוק²³² "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה", שואלים חז"ל²³³: "והלא חסר ל' יום, שהרי בט"ו באייר ירד להם המן תחילה, ובט"ו בניסן פסק?" ומתמצים: "אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהן טעם מן", כיון ש"צדה לא עשו להם"²³⁴, בגלל שסמכו על הקב"ה שיתן להם לחם, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁰⁸.

כלומר: כאשר ה"מן" התחיל לירד, הנה לא זו בלבד שמכאן ולהבא ירד "מן", אלא נפעל גם בנוגע לזמן שלפני ירידת המן — שכבר טעמו טעם מן בעוגות שהוציאו ממצרים, והיינו, שיש סגולה מיוחדת בענין ד"הנני ממטיר לכם לחם מן השמים"²³⁵ — שפועל לא רק מכאן ולהבא, אלא עוד זאת, שאלו שהתחילו לאכול את המן בט"ו באייר, טעמו כבר טעם מן מט"ו בניסן, חודש לפני!

ומזה מובן שגם בתורה יכול להיות כן — שאע"פ שעד שיתחיל ללמוד ולהבין את התורה יעברו שלושים יום, מתחיל כבר לטעום כו'.

וככל הענינים, צריך גם ענין זה להתבטא בהלכה בפועל:

כאשר ב"ד פוסק בנוגע לקידוש החדשים או עיבור שנים שהי צריך להיות באופן אחר, וע"פ חשבון זה נמצא שהבתולה לא היתה עדיין בת ג' שנים ויום אחד, הרי אע"פ שעבר כבר ריבוי זמן מאז, פועל הפס"ד למפרע, ובתול"י חזורין (כדברי הירושלמי במסכת כתובות²³⁶).

וכל זה — אפילו בענין של מציאות; ועאכ"כ בנוגע לענין של דינים, ולדוגמא, ש"חכם עוקר את הנדר מעיקרו"²³⁷, כמו שמלכתחילה לא הי' נדר, אע"פ שכבר עבר באמצע ריבוי זמן.

וזהו לימוד מפרט נוסף ב"אוכלי המן", שממנו למדים גם בנוגע לנתינת התורה.

לט. ובהנוגע לעניננו — יש לסיים בענין נוסף:

האדם, "ישראל אורייתא וקוב"ה"¹⁷⁸), ודוקא באופן כזה מתקיים הענין דלימוד התורה.

יש צורך אמנם בזהירות שלא לעקם כו', היינו, שלא לגלות פנים בתורה שלא כהלכה, ע"י הטיית השכל מצד הרצון או התאוה שנעשים בבחינת "השוחד יעור עיני חכמים"¹⁷⁹; אבל בנוגע לשכל כמו שהוא, מוח החכמה מוח הבינה ומוח הדעת שלו — הרי לימוד התורה מתבטא בכך שמתייגע ("יגעת"⁷⁸) בשכלו כמו שהוא, ואם שכלו מצומצם בטבעו, אזי תהי' נטייתו להחמיר, כמו אצל ב"ש, ואם שכלו הוא בטבע של התרחבות והתפשטות מצד מדת החסד, אזי תהי' נטייתו להקל (כמ"ש רבינו הזקן בהקדמתו לתניא, מיוסד על מ"ש בזהר סוף ח"ג¹⁸⁰).

לא. וזהו גם הדיוק "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן" — לא קיום המצוות, אלא תורה דוקא (בהתאם לחילוקים בין לימוד התורה לקיום המצוות), שזהו ענין שנוגע לקבלת התורה, ומהוה הוראה בנוגע ללימוד התורה:

אע"פ שלימוד התורה הוא גם מצוה, ואדרבה — מצוה גדולה, ולכן מברכים על לימוד התורה ברכת המצוות, והלימוד צריך להיות מתוך קבלת עול, ובהקדמת דחילו ורחימו (כמבואר לעיל (ס"ט. סכ"ב-ג) בארוכה) — הרי זה נוגע להתחלת הלימוד, כמבואר בתניא¹⁸¹ ש"עיקר ההכנה לשמה לעכב הוא בתחלת הלימוד בבינונים", "וכשלומד שעות הרבה רצופות יש לו להתבונן בהכנה זו הנ"ל בכל שעה ושעה עכ"פ" (כשמתחדש הצירוף כו'), אבל בשעת הלימוד עצמו (בשעה שבינתיים) מוכרח להשקיע את כח ההבנה וההשגה וההעמקה שלו בהבנת שכל התורה, ובמילא צריכה להיות ההבנה באופן המתאים לתכונת שכלו.

וכיון ש"אין דיעותיהם שוות"¹⁸², וכדברי הגמרא במסכת סנהדרין¹⁸³ בנוגע ל"גדולתו של הקב"ה", ש"טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהם דומה לחבירו", ולא יתכן שיהיו שנים שוים בדיוק ממש [שלכן ישנו הענין דטביעת עין, שעל זה מיוסדים כמה הלכות בתורה¹⁸⁴], הרי ישנם בזה ששים ריבוא אופנים.

וזוהי הראי' בנגלה דתורה למ"ש בכתבי האריז"ל שיש בתורה

(178) ראה זח"ג עג, א. א.
(179) פ' שופטים טז, יט.
(180) רמה, א.
(181) ספמ"א (נח, ב).
(182) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.
(183) לז, סע"א.
(184) ראה אנציק' תלמודית (כרך יח) ערך טביעת עין (ע' תקמד ואילך). וש"נ.

(178) ראה זח"ג עג, א. א.
(179) פ' שופטים טז, יט.
(180) רמה, א.
(181) ספמ"א (נח, ב).

(232) בשלח טז, לה.
(233) פרש"י עה"פ — מקידושין לח, כהוגן" (יומא עה, ריש ע"ב. פרש"י בשלח רע"א.
(234) טז, ח.
(235) בא יב, לט.
(236) דלעיל הערה 65.
(237) אף שהי' בו ענין של רוגזא כו', אלא כתובות עד, ריש ע"ב.

ששים ריבוא פירושים ע"ד הפשט, ששים ריבוא פירושים ע"ד הרמז, ששים ריבוא פירושים ע"ד הדרוש, וששים ריבוא פירושים ע"ד הסוד.

וזהו גם מה שמצינו במעלתו של "רועה נאמן" — כפי שדרש משה שהקב"ה ימנה "איש גו' אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו"¹⁸⁵ — "איש אשר רוח בו"¹⁸⁶, "שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד"¹⁸⁷ (כפי שמביא רבינו הזקן בהקדמתו לספר תניא קדישא, מ"ש הרמב"ן¹⁸⁸ בפירושו הספרי¹⁸⁷).

ומזה מובן שכך מוכרח להיות גם בלימוד התורה — דכיון שאין דיעותיהם שוות, ישנם שינויים לא רק בנוגע לסוד רמז ודרוש, אלא גם בנוגע לפשט.

לב. ויש להוסיף בהאמור לעיל בענין "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", שעפ"ז מתורצת הקושיא, כיצד אפשר לומר שכל התורה כולה היא מן השמים, בה בשעה שישנם פלוגתות ומחלוקות, ועד לענינים שהגמרא אומרת עליהם "קשיא" או "בדוּתא" וכו' — שאצל אלו שמקשים קושיא הנ"ל, לא מסתיים הענין בנוגע לקבלת דקדוק קל של דברי סופרים, אלא מזה גם באים לענינים חמורים יותר, בהתאם לכללות ההנהגה של ה"מלך זקן וכסיל"¹⁸⁹, שהוא "אומן במלאכתו", "היום אומר לו עשה כך וכו' עד שאומר לו עבוד עבודה זרה"¹⁹⁰ רח"ל.

ועד"ז בנדו"ד, שבתחילה שואל קושיא בנוגע לתורה, ואח"כ שואל קושיא בנוגע להנהגת העולם: כיון שהקב"ה הוא אחדות הפשוטה, והוא מקור הטוב והחסד, מקור הצדק והיושר, ו"מפי עליון לא תצא"¹⁹¹ היפך הטוב — איך יתכן שרואים בעולם גזירה זו או אחרת, המחנות ("קעמפס"), גזירות ושמדות רח"ל?! איך יתכן שמאחדות הפשוטה תומשך הנהגה אחת "מפלגך"¹⁹² לעילאי", והנהגה אחרת "מפלגך לתתאי"?!

ונקודת הענין — שכאשר האדם מעמיד בתור "פוסק" את השכל וההבנה שלו, ללא הקדמת קבלת עול מלכות שמים, קבלת עול מצוות וקבלת עול תורה (לא רק בתורת שכל), הנה מצד השכל, מתחיל להקשות על מנהג ישראל, ואח"כ מתעוררת אצלו קושיא על דקדוק קל של דברי סופרים, ואח"כ הקושיא היא על תורה שבע"פ בכלל (כפי שהי' אצל הצדוקים והבייתוסים), ועד שמפריך את כללות הענין של בריאת העולם,

אמר שירה לאנשים . . ומרים אמרה שירה לנשים", שמזה מובן, ששירת מרים היתה כמו שירת משה, היינו, שפעלה כמה ענינים בזה.

ועפ"ז מובן גם בנוגע לפשטות הכתובים — שאע"פ שבשירת מרים נתפרש רק הפסוק הראשון, הרי הפירוש הפשוט בזה הוא, שהפסוק מקצר ומזכיר רק תחילת הענין, וסומך על זה שיבינו שגם מרים אמרה את כל השירה, כמו משה²²³.

לו. המשך הביאור בפירוש רש"י ד"ה "ותקח מרים הנביאה" — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס²²⁴ בלקו"ש ח"א ע' 55 ואילך.

לז. ובהנוגע לפועל:

בבואנו מיום ההילולא — הרי ידוע גודל ההשתדלות של בעל ההילולא בנוגע לפעולות והפעילות של נשי ובנות ישראל בכל מקום שהם, ביחד עם גודל האחריות וגודל הזכות שניתנה להם מלמעלה, ביחד עם גודל האפשריות שיש להן (ולא לאחרים) להעמיד דורות של "זרע ברך הוי"²²⁵.

ו"כימי צאתך מארץ מצרים"²²⁶, שהדורות שהעמידו הנשים הצדקניות שבאותו הדור, "הם הכירוהו תחילה"²²⁷, ואמרו "זה א-לי ואנוהו"²²⁸ — כך יהי' גם בגאולה הקרובה לבוא ע"י משיח צדקנו,

— שתהי' בזכות נשים צדקניות שבזה הדור²²⁹, שהם יכינו את הילדים וילמדו אותם לדבר בלשון שבו מדברים יהודים, "ולא שינו את לשונם"²³⁰, והיינו, שלא להשפיל את עצמם ולירד ללשון המדינה (בנוגע לתוכן הדברים) אלא שתיכף כשמתחיל לדבר יביאו אותו לרב שילמדו "תורה צוה לנו משה"²³¹ —

שילדים אלו "יכירוהו תחילה", בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש, שאז "אראנו נפלאות"²²⁶, בביאת משיח צדקנו.

* * *

לח. ישנו עוד ענין בהאמור לעיל ש"לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן":

(223) ראה חזקוני עה"פ. (224) בשילוב שיחת ש"פ בשלח הנ"ל. (225) ישעי' סא, ט. (226) מיכה ז, טו. (227) סוטה יא, ב. (228) בשלח טו, ב. (229) ראה יל"ש רות רמז תרו בסופו (ממדרש זוטא רות). (230) מכילתא בא יב, ו. ועוד. (231) ברכה לג, ד. וראה סוכה מב, א. ועוד.

(185) פינחס כז, טז"ז. (186) שם, יח. (187) ספרי ופרש"י עה"פ. (188) במלחמות ברכות שם. (189) קהלת ד, יג. (190) שבת קה, ב. (191) איכה ג, לה. (192) לשון חז"ל — סנהדרין לט, א.

הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו כו", והיינו, לפי ש"עשרת הדברות" שבתורה נותנים חיזוק וביסוס ב"עשרה מאמרות" שבהם נברא העולם²¹⁴, כדברי הזהר²¹⁵ על הפסוק²¹⁶ "עשרה עשרה הכף בשקל הקודש" —

הנה כאשר הגישה לתורה היא כדבעי, כפי שהי' אצל "אוכלי המן", ובאופן שישנה גם ההכנה של דחילו ורחימו — אזי נעשה גם העולם יהודי ותורני ("א' אידישע וועלט און א' תורה וועלט").

אבל כאשר מתחילים להתווכח בתורה, ובמילא מתחילים להתווכח במצוות — הנה סוכ"ס מתבטא הדבר גם בעולם, שתמורת זה שיהי' ניכר בעולם שנברא בעשרה מאמרות של הקב"ה, הרי זה נעשה עולם שבו "כל דאליים גבר", רח"ל, ככל הענינים שראו בשנים האחרונות, ה' יצילנו מהם ומהמונם.

והעצה לזה — שיהי' לימוד תורת אמת בדרך האמת (ע"י ההכנה וההקדמה של דחילו ורחימו), ואז יביא הלימוד לידי מעשה של קיום המצוות בהידור.

וכאשר "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", "ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" — אזי "ונתתי גשמיכם בעתם"⁶⁸, "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד"²¹⁷, ועד "ואולך אתכם קוממיות"⁶⁹, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

[נערכו "שבע ברכות" של אחד התלמידים ואח"כ ניגנו הניגון "עוד ישמעע".]

* * *

לה. דובר בהתוועדות הקודמת²¹⁸ אודות מ"ש בפרשת השבוע²¹⁹: "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן",

— וזהו ענין שנאמר בהמשך לקריעת ים סוף, שלא הי' מקרה פרטי, אלא ענין כללי, ועד שמצינו בתוספתא²²⁰ שיש להזכיר בכל יום גם הענין דקרי"ס, וכפי שתיקנו לומר בנוסח התפלה: "וים סוף להם בקעת"²²¹ — "ותען להם מרים וגו"²²², וכפי שמביא רש"י (ממכילתא): "משה

(214) אבות רפ"ה.
 (215) ח"ג יא, ב.
 (216) נשא ז, פו.
 (217) בחוקותי כו, ו.
 (218) שיחת ש"פ בשלח, יו"ד שבת ס'
 (219) בשלח טו, כ.
 (220) ברכות רפ"ב. הובא בתו"א בשלח סב, ב.
 (221) מנחת ביכורים לתוספתא שם. וראה (218) שיחת ש"פ בשלח, יו"ד שבת ס'
 (222) שם, כא.
 (לעיל ע'...).

בגלל שנאמר "נעשה"¹⁹³ לשון רבים (כמארז"ל¹⁹⁴ "כתוב והרוצה לטעות יטעה"), בניגוד למ"ש¹⁹⁵ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", שהבריאה כולה היא מ"ה אלקים אמת"¹⁹⁶, באופן שההתחלה והאמצע והסוף הם ענין אחד¹⁹⁶.

וזוהי ההכנה וההסברה בדברי הרמב"ם¹⁶³ שהחולק על פירוש רבותינו בתורה שבכתב הרי הוא כופר בכל התורה כולה רח"ל — שהרי אין זה גזירה בעלמא — כי, מצד אותה קושיא, הנה "היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך", ועד שבא לדרגא הכי תחתונה שאין למטה הימנה — ש"אומר לו עבוד עבודה זרה!"

והאסון הכי גרוע הוא — שאינו מרגיש כלל להיכן הוא עלול להגיע: לא רק שנשאר ללא "עול", אלא שסוכ"ס מקבל על עצמו עול של עבודה זרה!

ולכן רואים אצל כל מי שהלך בדרכים אלו, בהסבירו, שהוא איש שכלי, שהשכל הוא אצלו ה"פוסק" היחידי, וצדק ויושר הם הדרכים שבהם מתנהג בחייו, ולכן אינו יכול לקבל ענין כמו "לא תחי' כל נשמה"¹⁹⁷ וכיו"ב, כיון שזהו היפך הצדק והיושר, כפי שהוא מפרש את המושגים של "צדק" ו"יושר",

— ולהעיר, שעל זה נאמר במדרש¹⁹⁸ "כל המרחם על הרשעים נעשה אכזרי על הצדיקים"...

הנה בסופו של דבר, אין זה באופן שאומר לו לך ותהי' בעה"ב לנפשך; אין מציאות כזו בעולם; ישנו רק הענין ד"ובחרת"¹⁹⁹ בין שני דרכים, כך, שיכול לבחור להיות עבד מלך מלכי המלכים הקב"ה, ואם לאו, נעשה עבד פרעה מלך מצרים, "ערות הארץ"!

וזוהו גם מה שמצינו בנוגע להציווי "יהרג ואל יעבור", שאין זה רק בנוגע לעובד ע"ז, אלא גם בנוגע ל"האומר שאין שם אלקה"²⁰⁰ (אלא שאין זה מד' העבודות שנענשים עליהם²⁰¹, אבל זהו ענין של היפך האמונה) — כי, הנהגתו של היצה"ר אינה באופן שאם יצליח לפעול שיאמר שאין שם אלקה, אזי יסתפק בכך, אלא הוא ממשיך ואומר לו "עבוד עבודה זרה"; סוכ"ס הוא יהי' מוכרח להיות "עבד" באיזה מקום שהוא ("ערגעץ

(193) בראשית א, כו.
 (194) ב"ר פ"ח, ח.
 (195) שם, א.
 (196) ראה ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א.
 (197) פי' שופטים כ, טז.
 (198) (198) בראשית א, כו.
 (199) נצבים ל, יט.
 (200) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ז.
 (201) שם הל' ע"ז פ"ג ה"ג.

וואו"), שהרי הוא "נברא", אלא, שתמורת זה שביכלתו להיות עבד של מלך מלכי המלכים הקב"ה, נעשה עבד של "ערות הארץ".

[ולכל לראש — עבד לתאוות שלו, אלא שלו נדמה שזהו מצד חיוב השכל... וטעם הדבר — לפי ש"השוחד יעור עיני חכמים"¹⁷⁹; התורה אומרת שבשעת מעשה הוא "חכם", אבל, כיון שלקח "שוחד", נעשה חכם עיור! יש לו כח החכמה, והוא משתמש בו, אבל השימוש הוא באופן ש"שמים חושך לאור ואור לחושך.. מר למתוק ומתוק למר"²⁰²; השכל שלו יכול להיות בשלימות בנוגע ל"קל וחומר" ו"גזירה שוה", ויש לו את היכולת לחבר הר עם הר ("צוואצמען צו פירן אַ באַרג מיט אַ באַרג...") אבל להבחין בין אור לחושך, מהו תכלית הקדושה ומהו תכלית הקליפה, מהו תכלית האור ומהו תכלית החושך — בשביל זה יש צורך ב"עינים לראות"²⁰³, והשוחד עיור את עיניו...].

וכך רואים גם בפועל:

אלו שהתחילו לפרוק עול התורה והמצוה — אפילו כאשר ההתחלה בזה היתה מצד רצונם להבין כל דבר בשכלם, ולכן רוצים לעשות מה שמתקבל בשכלם, ומה שאינו פוגע בהזולת,

[ולדוגמא: היתכן להוכיח את הזולת ("הוכח תוכיח את עמיתך"²⁰⁴) ולהכריח אותו להניח תפילין, ועד"ז בנוגע לענינים שב"ד מכריח איש ישראל²⁰⁵; אין ביכלתו — טוען הוא — להכריח את ה"מצפון" של הזולת; כל אחד צריך להתנהג כפי שנראה בעיניו, ובלאה"כ, הרי זה היפך הצדק והישר...].

הנה לא ימלט שבכך יסתיים הדבר, ולא ימשיך להתדרדר.

וכמדובר בהתוועדות קודמת²⁰⁶, ש"עיני האדם לא תשבענה"²⁰⁷: כיון שהאדם נברא "בצלם אלקים"²⁰⁸, לכן טבע האדם הוא כמו אצל הקב"ה, כביכול, שכל העולם שלו, וכך גם "עיני האדם לא תשבענה", עד שיהי לו את כל העולם... ולא תהי מציאות אחרת חוץ ממנו. וכהסיפור הידוע²⁰⁹ אודות מענה הצמח-צדק לחסיד בעל-צורה שהתאונן ש"דורכים עליו" בבית המדרש: הנך מתפשט בכל בית-המדרש, ולכן, בכל מקום שמישהו דורך, נדמה לך שהוא דורך עליך!...

(202) ישע"ה, ה, כ.
 (203) לשון הכתוב — תבוא כט, ג.
 (204) קדושים יט, ז.
 (205) ראה ר"ה ו, א. וש"נ. כתובות פו,
 (206) שיחת ש"פ וארא, מבה"ח שבת ס'
 (לעיל ע' ...).
 (207) משלי כז, כ.
 (208) בראשית א, כז.
 (209) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' ו. וש"נ.
 (202) ישע"ה, ה, כ.
 (203) לשון הכתוב — תבוא כט, ג.
 (204) קדושים יט, ז.
 (205) ראה ר"ה ו, א. וש"נ. כתובות פו,
 (206) שיחת ש"פ וארא, מבה"ח שבת ס'
 (לעיל ע' ...).
 (207) משלי כז, כ.
 (208) בראשית א, כז.
 (209) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' ו. וש"נ.

וזהו שהגמרא מסיימת בנוגע ל"אומנתו של יצר הרע", "שאומר לו עבוד ע"ז" — שסוכ"ס נעשה "קבלת-עול'ניק", אבל למי — ל"עבודה זרה"!!...

והסיבה לכך שהתורה מספרת אופן הנהגתו של היצה"ר — כדי שנדע להיכן הדבר מוליך, שאז יהי נקל יותר למנוע זאת בתחילה, כשאוחזים עדיין ב"חבלי השוא", קודם שנעשה "כעבותות העגלה"²¹⁰.

לג. ונחזור לענינו — פרטי החילוקים שהיו בירידת המן לצדיקים ובינונים כו'.

ועד"ז גם החילוק ש"צדיקים — לחם (אפוי), בינונים — עוגות (קודם אפי'), רשעים — טחננו¹⁶⁸ ברחיים או דכו במדוכה"¹³⁹, והיינו, שאע"פ שכולם קיבלו "לחם מן השמים", ובאותה מדה, אעפ"כ, היו כאלו שאצלם הי' ה"מן" מן המוכן, והיו יכולים לאכלו (שיהי' דם ובשר כבשרו) מיד, ללא טירחא כלל, והיו כאלו שכדי שיוכלו לאכול את ה"מן" הוצרכו לטרוח, לטחון ולבשל וכו'.

ולכאורה אינו מובן: כיון שלא הי' בו פסולת, למה הי' צורך ב"טחנו ברחיים או דכו במדוכה", ולא היו יכולים לאכול כמו שהוא? — אך הענין הוא, שכדי שיוכל להיות דם ובשר כבשרו, הי' צורך בענין של יגיעה, אלא שהיתה זו יגיעת הגוף, ולא ענין הקשור עם דחילו ורחימו, ובמילא נשאר היפך הצדיק כמקודם.

וגם ענין זה משתקף בתורה:

ישנם השואלים: היתכן שפלוגי הגיע לידי הכרה שהתורה היא "תורת אמת", וכל עניני' הם צדק ויושר, בה בשעה שהוא רואה שאינו כן? והמענה על זה — שכך הי' גם אצל "אוכלי המן", שצדיקים היו יכולים לאכול את ה"מן" מיד, ללא טירחא, ואלו שהיו היפך מצדיקים הוצרכו ליגיעה וטירחא כו'.

לד. וכיון שהתורה פועלת בבריאת העולם, שעל ידה נעשה ביסוס העולם,

— כדברי הגמרא במסכת שבת²¹¹: "מאי דכתיב²¹² משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה .. בתחילה יראה ולבסוף שקטה, ולמה יראה .. דכתיב²¹³ ויהי ערב ויהי בקר יום הששי (הששי משמע הששי המיוחד במקום אחר .. והוא ששי בסיון, שנתנה בו תורה) .. מלמד שהתנה

(210) ישע"ה, ה, יח. וראה סוכה נב, א.
 (211) פח, א (ובפרש"י).
 (212) תהלים עו, ט.
 (213) בראשית א, לא.